

DEBRECENI ÍTÉLŐTÁBLA

Pf.II.20.823/2010/9. szám

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN!

A Debreceni Ítéltábla az előbb Lichy és Lichy Ügyvédi Iroda, majd a fellebbezési eljárás során a Sóczó Ügyvédi Iroda (ügyintéző: Dr. Sóczó Réka ügyvéd, cím) által képviselt felperes neve m.-i (cím) lakos felperesnek - a Dr. Szilágyi Sándor ügyvéd (cím) által képviselt alperes neve b.-i (cím) lakos alperes ellen jognyilatkozat pótlása iránt indított perében a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság 23.P.21.791/2009/35. számú ítélete ellen a felperes által 37. sorszám alatt előterjesztett és 39. sorszám alatt megindokolt fellebbezés folytán meghozta a következő

ítéletet:

Az ítéltábla az elsőfokú bíróság ítéletének nem fellebbezett részét nem érinti, fellebbezett részét helybenhagyja.

Kötelezi a felperest, hogy 15 nap alatt fizessen meg az alperesnek 75 000 (Hetvenötezer) forint általános forgalmi adót tartalmazó 375 000 (Háromszáz-hetvenötezer) forint fellebbezési eljárási költséget, és térítsen meg az államnak külön felhívásra 900 000 (Kilencszázezer) forint fellebbezési illetéket.

Ez ellen az ítélet ellen nincs helye fellebbezésnek.

Indokolás:

2006. november 15-én Dr. **T. E. t.-i** közjegyző által közjegyzői okiratba foglalt öröklési szerződést kötött **K. Fné** (a továbbiakban: az örökhagyó) az alperessel. A szerződésben az alperes kötelezte magát, hogy az örökhagyó gyógykezeléséről, ápolásáról, gyógyszerekkel való ellátásáról, tartásáról, étkeztetéséről, a szükséges kiadásai biztosításáról, szükség szerint az örökhagyó által lakott lakás tisztántartásáról haláláig gondoskodik az örökhagyó tulajdonát képező ingatlanokban, valamint saját lakásában abban az esetben, ha az örökhagyó napi gondozásra, ápolásra szorul, s vállalta illő módon való eltemettetését. Megállapították a szerződő felek, hogy az örökhagyó saját jogon nyugellátásban és életjáradékban részesül, mellyel egészében szabadon rendelkezik. Az

örökhagyó kijelentette, hogy halála esetére a **b.-i ...39/..A/..** helyrajzi számú, 5 900 000 Ft értékre becsült lakásingatlanát, valamint a **m.-i ...29/..** helyrajzi szám alatt felvett lakóingatlan tulajdonában lévő, 20 000 000 Ft értékűre becsült 1/2 részét az alperes, mint szerződéses örökös örökölje az ingatlanokban található valamennyi ingóságával, esetleges elmaradt nyugellátásával, életjáradékával és egyéb ingóságaival egyetemben. Tudomásul vette, hogy a lekötött ingatlanokra a szerződéses örökös javára az ingatlan-nyilvántartásba elidegenítési- és terhelési tilalmat jegyeznék be.

A szerződés megkötését követően az alperes a saját tulajdonát képező b.-i lakásában nyújtott tartást az örökhagyónak, aki így 2006. novemberétől már nem lakott a m.-i ingatlanában.

A felperes az örökhagyó testvére. Köztük a viszony évtizedek óta rossz volt, egymással beszélő viszonyban sem álltak. A felperes lánya, **B. M.** pedig az örökhagyóval szintén haragos viszonyban volt, köztük számos peres, birtokvédelmi és egyéb eljárás volt folyamatban.

E per felperese 2007. szeptember 5-én gondnokság alá helyezés iránt indított eljárást az örökhagyóval szemben. A perben a bíróság igazságügyi elmeorvos-szakértői véleményt szerzett be, amelyet 2007. október 30-án készített a szakértő, aki megállapította, hogy **K. Fné** idült alkoholizmus és agyi érelmeszesedés talaján kialakult súlyosabb fokú szellemi leépülésben szenved, szellemi fogyatkozásából adódóan ügyei viteléhez szükséges belátási képessége tartósan teljes mértékben hiányzik.

A peres eljárás során B. ... kerület Gyámhivatala 2008. február 28-án kelt határozatával **K. Fné** részére unokahúgát, **B. M.-t** ideiglenes gondnokként kirendelte. E határozat ellen az örökhagyó jogi képviselője útján felügyeleti eljárást kezdeményezett, melynek eredményeként a Közép-magyarországi Regionális Közigazgatási Hivatal 2008. július 30-án kelt határozatával az elsőfokú határozatot megsemmisítette, azt megváltoztatta akként, hogy **K. Fné** részére hivatásos gondnokot rendelt ki ideiglenes gondnokként. E határozat felülvizsgálata iránt a felperes és **B. M.** közigazgatási pert kezdeményezett, ám a Fővárosi Bíróság 2010. február 3-án kelt K.34.468/2008/17. számú ítéletével a keresetet elutasította.

B. M. ideiglenes gondnokként az alperesnek címzett, 2008. március 18-án kelt levelében azonnali hatállyal felmondta az örökhagyó és az alperes között létrejött öröklési szerződést, hivatkozva arra, hogy az alperes a tartási kötelezettségét nem teljesíti, az örökhagyó jelentős összegű pénzmegtakarítással rendelkezik, saját jövedelme van, így tartásra nem szorul, gondozásra és ápolásra viszont betegségénél fogva, igen. Miután a tartási szerződés nem valósult meg, a szerződés szűnt meg. Felhívta az alperest, hogy az öröklési szerződés felmondására tekintettel járuljon hozzá az ingatlan-nyilvántartásba bejegyzett elidegenítési- és terhelési tilalom törléséhez. Az alperes válaszlevelében a kérést elutasította. 2008. április 2-án az ideiglenes gondnok újabb felmondással élt, ezt a levelet azonban a címzett már nem vette át.

A Miskolci Városi Bíróság 2008. május 7. napján kelt P.23.193/2007/35. számú ítéletével **K. Fné**-t cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezte. Az ítélet ellen az örökhagyó fellebbezést nyújtott be, azonban annak elbírálása előtt, 2008. augusztus 13-án **K. Fné** elhunyt. A bíróság 45. sorszám alatti ítéletével a 35. sorszámú ítéletét hatályon kívül helyezte és a pert megszüntette.

B. M., mint az örökhagyó ideiglenes gondnoka, gondokoltja nevében 2008. április 29-én keresetet nyújtott be a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bírósághoz az alperessel szemben jognyilatkozat pótlása iránt. Arra hivatkozott, hogy 2008. március 18-án, majd április 2-án felmondta a peres felek közötti öröklési szerződést, amely egyebek mellett azzal a következménnyel jár, hogy az ingatlan-nyilvántartásba bejegyzett elidegenítési- és terhelési tilalmat törölni kell. Az alperes ehhez szükséges jognyilatkozata pótlását a Ptk. 5. § (3) bekezdése értelmében a bíróságtól kérte, különös méltánylást érdemlő magánérdekre hivatkozással, állítva, hogy az öröklési szerződés a gondnokolt vagyoni érdekeivel ellentétben áll.

A felperes halálára tekintettel a bíróság megállapította az eljárás félbeszakadását a felperes jogutódjának perbelépéséig, illetve perbevonásáig.

Az örökhagyó halála után a hagyatéki eljárást Dr. **H. Zs.** közjegyző folytatta le, aki megállapította, hogy az elhunyt törvényes örököse felperes, míg szerződéses örököse alperes. A hagyatéki eljárást e per jogerős befejezéséig felfüggesztette.

A felperes keresetében elsődlegesen kérte az alperes hiányzó jognyilatkozatának pótlását, a perbeli ingatlanokra bejegyzett elidegenítési- és terhelési tilalmak törlése érdekében a földhivatal megkeresését.

Másodlagosan kérte az öröklési szerződés felbontását, tekintettel arra, hogy az alperes a szerződésben foglalt kötelezettségeit nem teljesítette, saját vagyonát érintően az örökhagyó tartására semmit nem fordított.

Harmadlagosan kérte annak megállapítását, hogy az öröklési szerződés jó erkölcsbe ütközik, ennek következményeként semmis. Az eltartó ugyanis olyan kötelezettséget vállalt, amelyre az örökhagyó nem szorult rá. Valójában az örökhagyó felhalmozott pénzből, s havi jövedelméből teljesítette eltartási kötelezettségét, s egyébként is tudnia kellett azt, hogy olyan személy irányába vállal tartási kötelezettséget, aki arra nem szorul rá, mert vagyoni helyzete alapján saját magát is el tudja tartani. Tulajdonképpen valóságos anyagi ellenszolgáltatás nélkül jutna hozzá komoly értékű hagyatékhhoz, amely a jó erkölcs követelményeivel nyilvánvalóan összeegyeztethetetlen.

Negyedlegesen kérte annak megállapítását, hogy a perbeli öröklési szerződés nem jött létre, a szerződés nem létező szerződés, ugyanis eltartási kötelezettség vállalásáról az örökhagyó esetében fogalmilag nem lehetett szó.

Ötödleges kereseti kérelmeként kérte az öröklési szerződés semmisségének a megállapítását arra hivatkozással, hogy az örökhagyó a szerződés megkötésének időpontjában az ügyei viteléhez szükséges belátási képességgel nem rendelkezett.

Az alperes érdemi ellenkérelmében a kereset elutasítását kérte.

Álláspontja szerint a jognyilatkozat ítélettel való pótlásának a Ptk. 5. § (3) bekezdésében írt feltételei nem állnak fenn. Az alperes ugyanis nem követett el joggal való visszaélést, mert az öröklési szerződés megkötésére a néhai kezdeményezésére került sor, az ő érdekében. Kötelezettségeit az eltartó teljesítette, s nincs olyan különös méltánylást érdemlő magánérdek, ami indokolná a szerződés megszüntetéséhez történő hozzájárulását. Hivatkozott arra, hogy az öröklési szerződés felmondás útján nem szüntethető meg.

Azzal érvelt, hogy a szerződés felbontására nincs lehetőség, hiszen az a jogosult haláláig fennállt. Csak a szerződő felek életében lett volna lehetőség az öröklési szerződés közös megegyezéssel történő megszüntetésére, esetleg a szerződés megkötésének időpontjára visszamenő hatállyal történő felbontására vagy a bíróságtól kérhették volna annak megszüntetését. Állította, hogy az öröklési szerződés végintézkedés, megengedett és jogszerű magatartás a tartás fejében történő örökössé tétel, s ennek során nincs jelentősége a jövedelmi viszonyoknak, csak annak, hogy a szerződéses örökös eleget tesz-e szerződéses kötelezettségének. E kötelezettségét teljesítette, a szerződés nem ütközik a jó erkölcsbe.

A szerződés létre nem jöttének megállapítása iránti kérelemmel kapcsolatban azzal védekezett, hogy a szerződés érvényesen létrejött, teljesedésbe ment, s az örökhagyó halálával megszűnt, így az e címen előterjesztett követelés alaptalan.

Állította, hogy a szerződéskötéskor az örökhagyó rendelkezett az ügyei viteléhez szükséges belátási képességgel.

Az elsőfokú bíróság széleskörű bizonyítási eljárás lefolytatását követően meghozott ítéletében a kereset elutasította, kötelezte a felperest, hogy az alperesnek fizessen meg 847 265 Ft perköltséget, s az államnak térítsen meg 900 000 Ft kereseti illetéket.

Megállapította, hogy 2006. november 16-án néhai **K. Fné** és az alperes között öröklési szerződés jött létre. Az öröklési szerződés a végintézkedés egyik formája. A Ptk. 658. § és 589. §-ára utalással hangsúlyozta, hogy a szerződés felmondással érvényesen nem szüntethető meg, melyre tekintettel az ideiglenes gondnok 2008. március 18-i, illetve április 2-i levele az örökhagyó és az alperes közötti öröklési szerződést sem szüntette meg, ezért a felperes a szerződés alapján az annak tárgyát képező ingatlanokra bejegyzett elidegenítési- és terhelési tilalom törlését sem kérheti alappal a Ptk. 5. § (3) bekezdése értelmében, mert addig, amíg a szerződés megszüntetésére nem kerül sor, az elidegenítési- és terhelési tilalom törlésének sincs helye.

Kiemelte, hogy az öröklési szerződés nem teljesítése vagy nem megfelelő teljesítése nem eredményezi az öröklési szerződés érvénytelenségét, hanem arra ad alapot, hogy a tartási

szolgáltatások jogosultja, azaz az örökhagyó az eltartó szerződésszegő magatartása miatt az öröklési szerződés megszüntetését kéri. Ez a jog azonban csak az öröklési szerződés jogosultját illeti meg: ha életében a szerződés megszüntetése iránt pert nem indított, halála után jogutódja a per megindítására már nem jogosult.

Megállapította, hogy az örökhagyó nem kívánta az öröklési szerződés megszüntetését, életében a szerződés megszüntetése iránt pert nem indított. Nevében eljáró ideiglenes gondnoka eredeti keresetében sem az öröklési szerződés megszüntetését kérte, hanem csak jognyilatkozat pótlása iránti keresetet terjesztett elő. A szerződés megszüntetése iránti kereseti kérelmet csak az örökhagyó halála után a felperes nyújtotta be, ő azonban, mint jogutód, ilyen per indítására nem jogosult, ezért az e címen előterjesztett kereseti kérelme ez okból alaptalan.

Alaptalannak találta a felperes azon hivatkozását, hogy az alperes nem teljesítette az öröklési szerződésbe foglalt tartási kötelezettségét. Rámutatott, hogy az öröklési szerződés szükségszerű tartalma az, hogy a szerződéses örökös kötelezettséget vállaljon az örökhagyó tartására, mert a pusztán gondozás ellenében kötött öröklési szerződés érvénytelen. A perbeli öröklési szerződésben az alperes vállalta egyebek mellett az örökhagyó tartását is, s e kötelezettsége a gondozásra, a gyógyíttatásra, az ápolásra és az eltemettetésre is kiterjedt. Azt, hogy e kötelezettségét nem teljesítette volna, a felperes bizonyítani nem tudta, ellenben a tanúk igazolták, hogy az alperes eleget tett vállalt feladatainak.

Ismételten rámutatott, hogy a szerződés nem teljesítése vagy nem megfelelő teljesítése egyébként sem eredményezné a szerződés érvénytelenségét, csupán arra adna alapot, hogy a tartási szolgáltatások jogosultja kéri a szerződés megszüntetését.

Azzal kapcsolatban, hogy a felperes hivatkozott arra, hogy az örökhagyó megélhetését biztosító magas jövedelemmel rendelkezett, s így a tartásra nem szorult rá, hangsúlyozta, hogy az öröklési szerződésről, illetve a tartási szerződésről szóló jogszabályok a saját jövedelemből való tartás tekintetében kifejezett rendelkezést nem tartalmaznak. A személyes gondoskodás jelentősebb eleme lehet az öröklési vagy tartási szerződésnek, mint a tartás anyagi fedezetének a biztosítása. Rámutatott, hogy a tanúk igazolták, hogy az örökhagyó családra vágyott, az alperesnél jól érezte magát, ott rendezett, megfelelő, családi körülményeket biztosítottak részére. A személyes törődésnek, ápolásnak a súlyos betegek esetén kiemelt jelentőséget tulajdonított, s megállapította, hogy e körben az alperes teljes mértékben gondoskodott az örökhagyóról, ezért közömbösnek ítélte, hogy milyen összegű volt a néhai nyugellátása, életjáradéka, illetve milyen összegeket vettek le bankkártyája felhasználásával bankszámlájáról. Megjegyezte, hogy az örökhagyó a szerződés értelmében jövedelmével szabadon rendelkezett, s az alperes okiratokkal igazolta azt is, hogy a néhainak jelentősebb összegű kiadásai merültek fel.

Kiemelte, hogy az öröklési szerződés érvényességének nem feltétele, hogy az örökhagyó saját jövedelemmel egyáltalán ne rendelkezzen és már a szerződés megkötésekor valamennyi tartási szolgáltatásra rászorult legyen. A tanúvallomásokból kitűnően az örökhagyó betegségeinek kialakulásakor a tartást, gondozást, ápolást igényelte, s ezt az

eltartó biztosította. A szerződéssel elérni kívánt cél, az alperes által vállalt kötelezettség jellege, annak tartalma és azért az örökhagyó által felajánlott ellenszolgáltatás az általánosan elfogadott erkölcsi normákat és szokásokat nem sértette, így tisztességtelennek, jó erkölcsbe ütközőnek nem tekinthető.

A negyedsorban előterjesztett kereseti kérelem kapcsán kifejtette, hogy a létre nem jött szerződés és a nem létező szerződés két különböző jogi fogalom. Abban az esetben, ha nincs meg a felek akaratának a kölcsönös és egybehangzó kifejezése, nem állapodnak meg a lényeges, valamint a bármelyikük által lényegesnek minősített kérdésekben, a szerződés létre nem jött szerződés. Nem létező a szerződés akkor, ha jogszabály által előírt kötelező kérdésben a szerződés nem rendelkezik.

A perbeli esetben azonban kétséget kizáróan megállapítható, hogy az örökhagyó és az alperes között a közjegyzői okiratba foglalt szerződés létrejött mindkét fél egyező akaratából, a szükséges kérdésekben való megállapodásukat az okiratban rögzítették, melyre figyelemmel a kereset e címen is alaptalan.

Rámutatott, hogy öröklési szerződést is csak olyan személy köthet, akinek van végrendelkezési képessége. Az öröklési szerződésről közjegyzői okiratot kiállító közjegyző tanúvallomásából megállapította, hogy a szerződéskötéskor az örökhagyó e képessége birtokában volt. Rámutatott, hogy az örökhagyó végrendelkezési képességéről, ügyleti képességéről a közjegyzőnek a jogszabály értelmében meg kell győződnie. Hangsúlyozta, hogy az örökhagyó 2006. novemberében még nem állt olyan jellegű orvosi kezelés alatt, amely arra utalna, hogy ebben az időszakban esetlegesen már nem rendelkezett volna végrendelkezési képességgel.

Dr. **L. M.** tanúvallomása alapján kiemelte, hogy nála az örökhagyó az Alzheimer-kórra utaló tünetekkel először 2008. januárjában jelentkezett, s a háziorvosi dokumentációban is 2008. január végén került rögzítésre ez a diagnózis. Az Alzheimer-kórra utaló jeleket, tüneteket a családtagok, a környezet csak 2007. év végén észlelték az orvosi dokumentáció szerint, így a tanú valószínűsítette, hogy 2006. novemberében ilyen jellegű leépülése a betegnek nem volt.

A gondnokság alá helyezési eljárást 2007. augusztus 15-én indította meg a felperes, s az örökhagyó ügyei viteléhez szükséges belátási képessége tartós, teljes mértékű hiányát a szakértő 2007. október 30-án kelt véleményében állapította meg. A szakvélemény utal arra, hogy 2007. augusztus 13-án utalta be a háziorvos a szakambulanciára **K. Fné-t** a beszámíthatóság, illetve cselekvőképesség eldöntése végett. Az elsőfokú bíróság rögzítette, hogy a beutalón Alzheimer-kór szerepel. Mindezekből azt a következtetést vonta le, hogy már 2007. augusztusában is jelentkeztek az örökhagyónál az agyi leépülésre utaló tünetek.

Azt azonban nem találta megállapíthatónak, hogy az ügyei viteléhez szükséges belátási képességgel már 2006. novemberében sem rendelkezett volna, mert 2007. augusztusát megelőzően orvosi kezelésére vonatkozó adat nem merült fel.

Erre tekintettel nem adott helyt a felperes bizonyítási indítványának, melyben orvosszakértő kirendelését kérte az örökhagyó 2006. novemberi állapotának véleményezése végett, mert álláspontja szerint a szakértő nyilvánvalóan csak valószínűsíteni tudta volna, hogy az örökhagyó ebben az időpontban rendelkezett vagy sem végrendelezési képességgel. Mivel e tényről a gyakorlattal rendelkező, közhitelességgel felruházott közjegyző egyértelmű és határozott nyilatkozatot tett, a további bizonyítást nem tartotta szükségesnek.

Nem tartotta indokoltnak az alperes által indítványozott gyámügyi előadó tanúkenti meghallgatását, mert nem tulajdonított jelentőséget annak, hogy a perindítás során mi motiválta a felperest, illetve hozzátartozóját, ugyanígy mellőzte a felperes által indítványozott rendőrségi iratanyag beszerzését, mert közömbösnek ítélte a perbeli jogvita eldöntése szempontjából, hogy az ismeretlen tettes ellen folyó nyomozati eljárás során az öröklési szerződésnél közre nem működő alperesi képviselő milyen tanúvallomást tett.

Pervesztességére tekintettel kötelezte a felperest az alperes javára perköltség megfizetésére, az állam javára pedig illetékfeljegyzési joga folytán le nem rótt illeték megtérítésére.

Az ítélettel szemben a felperes terjesztett elő fellebbezést, amelyben elsődlegesen az ítélet megváltoztatását, s keresete szerinti határozat hozatalát kérte, másodlagosan indítványozta az ítélet hatályon kívül helyezését. Az elsődleges fellebbezési kérelme kapcsán jelezte, hogy a negyedsorban előterjesztett jogcímen - a szerződés létre nem jöttének megállapítása - előterjesztett keresetét elutasító rendelkezést nem sérelmezi, e tekintetben fellebbezni nem kíván.

Azzal érvelt, hogy az elsődleges, s a másodlagos kereseti kérelmének jogalapjaként megjelölt Ptk. 589. §-ának (2). bekezdése alapján téves a megyei bíróság azon megállapítása, hogy az örökhagyó nem kívánta az öröklési szerződés megszüntetését, sőt ahhoz ragaszkodott, mert a gondnokság alá helyezési perben készült szakvéleményből kitűnően már nem volt olyan állapotban, hogy eldönthesse az öröklési szerződéshez fűződő viszonyát, s az azzal kapcsolatos jogi érdekeit. Ezt egyedül az ideiglenes gondnoka tudta eldönteni, aki az örökhagyó életében meg is indította a pert, melynek célja kezdettől fogva az volt, hogy az örökhagyó a szerződéses kötelékből jogszerűen kilépjen. Tekintettel arra, hogy a per során a kereseti kérelem változtatható, kibővíthető, leszűkíthető, az örökhagyó életében megindított perben bármely időpontban megfogalmazott kereseti kérelem időben előterjesztett kérelemnek minősül.

Rámutatott, hogy a megyei bíróság az öröklési szerződés kapcsán az eltartó személyes gondoskodására fektette a fő hangsúlyt, ezzel szemben a döntő elem a tartás, amelyet azonban az eltartó saját vagyona terhére nem teljesített, az általa nyújtott szolgáltatások vagyoni fedezetét az örökhagyó biztosította.

Az alperes olyan eltartási kötelezettséget vállalt, amelyre az örökhagyó anyagilag nem szorult rá, ezzel az alperes a szerződés megkötésekor is tisztában volt, így eleve abban a tudatban szerződött, hogy saját anyagi ellenszolgáltatása nélkül tartási

kötelezettségvállalás színlelésével jut hozzá az örökhagyó vagyonához. Az ilyen formában megkötött öröklési szerződés beleütközik az általános erkölcsi normarendszerbe, s az ilyen szerződés semmis.

Bár a tanúk állították, hogy az alperes fizetett az örökhagyó érdekében, azt azonban a bíróság nem derítette fel, hogy e kifizetések forrása mi volt. E tekintetben kifogásolta, hogy az általa becsatolt banki bizonylatokat az ítélet nem értékelte, pedig azzal szemben az alperest terhelte volna annak bizonyítása, hogy saját vagyona terhére nyújtott tartást az örökhagyó részére.

Az ötödleges kereseti kérelemmel összefüggésben kifogásolta, hogy az elsőfokú bíróság az örökhagyó ügyei viteléhez szükséges belátási képessége megállapítása végett nem rendelt ki igazságügyi orvosszakértőt, pedig e kérdés megválaszolása kapcsán a bíróság nem volt döntési helyzetben, szakkérdésben szakvélemény beszerzése nélkül nem foglалhatott volna állást.

E körben sérelmezte, hogy a közjegyző akként tanúskodott, hogy a szerződő felek között bizalmi viszony alakult ki, holott az örökhagyó és az alperes a szerződéskötéskor mindössze 5 hónapja ismerték egymást. Aggályosnak vélte a közjegyző tanúvallomását, tekintettel arra, hogy Dr. **T. E.** azt adta elő, hogy 2008. január 15-én az örökhagyó - amikor az általa a jogi képviselőjének adott meghatalmazást foglalta közokiratba - ugyanolyan állapotban volt, mint az öröklési szerződés megkötésekor, eltekintve a fizikai állapotban mutatkozó különbségtől, holott öt nappal azelőtt kelt, a m.-i kórház zárójelentése szerint onnan súlyos memóriazavar, tájékoztatlanság, agyi elfajulás és Alzheimer típusú demencia jeleivel bocsátották el.

Kiemelte, hogy soha nem azt állította, hogy Alzheimer-kórral összefüggésben alakult ki az örökhagyónál a belátási képességét befolyásoló szellemi hanyatlás, ezért az ezzel kapcsolatos ítéleti megállapítás téves. Mindvégig arra hivatkozott, hogy az örökhagyó idült alkoholistá volt, ezt támasztja alá Dr. **S. G. Cs.** háziorvos beutalója is, ezért nem lett volna mellőzhető e tanú meghallgatása, ezzel összefüggésben pedig szembesítése Dr. **L. M.**-al, aki úgy vallott, hogy semmi jel nem utalt arra, hogy az örökhagyó idült alkoholizmusban szenvedett volna. Rámutatott, hogy e betegséget a 2007. október 30-i szakértői vélemény is megállapította, s azt elképzelhetetlennek tartotta, hogy a szakvéleményben megállapított mértékű szellemi leépülés kevesebb, mint egy év alatt alakult volna ki.

Hangsúlyozta, hogy a háziorvosi beutalón az elsőfokú bíróság megállapításával ellentétben nem Alzheimer-kór, hanem idült alkoholizmus miatt kérte a háziorvos az örökhagyó pszichiátriai vizsgálatát.

Rámutatott, hogy az alperes házastársa a gondnokság alá helyezés iránti perben tett tanúvallomást, s abban előadta, hogy már 2006-ban beszámíthatatlan volt az örökhagyó és az ő idült alkoholizmusáról beszélt. Sérelmezte, hogy indítványa ellenére a megyei bíróság a tanút nem hallgatta meg ismételten.

Álláspontja szerint mindezekre figyelemmel indokolt az ötödleges kereseti kérelem elbírálhatósága érdekében az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezése.

Az alperes fellebbezési ellenkérelmében az elsőfokú bíróság ítéletének lényegében helyes indokai alapján történő helybenhagyását indítványozta.

A felperes keresete több, egymást egyébként kizáró kérelmet tartalmazott, mert a szerződés létre nem jöttének megállapítása értelemszerűen nem tenné lehetővé a szerződés érvénytelenségének megállapítását, azaz a keresetben látszólagos keresethalmazatról volt szó. E kereseti kérelmek önálló, egymástól független jogalapjáról külön döntést hozhatott a bíróság, s mivel a fellebbezés a szerződés létre nem jöttére alapozott kereset elutasítását nem sérelmezte, a megyei bíróság ítéletének e részét az ítélet tábla a Pp. 253. §-ának (3) bekezdése alapján nem érintette.

A fellebbezést alaptalannak találta.

A fellebbezésben a felperes összemosta az örökhatályú ideiglenes gondnok útján előterjesztett keresetét a felperes által előterjesztett keresettel. Az örökhatályú életében benyújtott keresetében csak a jognyilatkozat pótlását kérte, abból kiindulva, hogy ideiglenes gondnoka a 2008. március 18-i, illetve a 2008. április 2-i levelével felmondta az öröklési szerződést, ezért az annak alapján a perbeli ingatlanokra bejegyzett elidegenítési és terhelési tilalom törlésének lenne helye, s mivel az ehhez szükséges nyilatkozatot az alperes nem tette meg, az a bíróság által pótolandó.

A felperes álláspontja azonban e tekintetben téves.

Az öröklési szerződés - ahogyan azt az elsőfokú bíróság helytállóan kifejtette - felmondással nem szüntethető meg, erre a jogszabály nem ad lehetőséget, ezért az ítélet tábla csupán megjegyzi, hogy a Ptk. 5. § (3) bekezdése akkor teszi lehetővé a jognyilatkozat ítélettel való pótlását, ha a jogszabály megkövetelte nyilatkozat megtételét a fél joggal való visszaélést megvalósítva tagadja meg; a nyilatkozatot kérő oldalán nyomós közérdek vagy különös méltánylást érdemlő magánérdek forog fenn; az érdeksérelem másként nem hárítható el. A Legfelsőbb Bíróság szerint a nyilatkozat megtételére köteles fél mérlegelési jogától nem fosztható meg, belátásától függ, hogy az adott nyilatkozatot megteszi-e vagy sem. Ha a nyilatkozat megtagadása a nyilatkozónak bármely jogszerű érdekét szolgálja, úgy joggal való visszaélésről a nyilatkozat megtagadásával kapcsolatban nem lehet szó.

Figyelemmel a szerződéses jogviszonyra, a felperes a Ptk. 295. §-ára hivatkozhatott volna, amely csak akkor teszi lehetővé a jognyilatkozat ítélettel való pótlását, ha azt a fél szerződésben vállalt kötelezettségét megszegve nem teljesíti.

Ha pedig a „felmondás” érvényesen megszüntette volna a szerződést, az ingatlan-nyilvántartásról szóló 1997. évi CXLI. törvény 62. § (1) bekezdés b) pontja szerint keresettel kérhette volna a bíróságtól a bejegyzés törlését.

A felperes jogelődje azonban nem ilyen pert indított, a jognyilatkozat pótlása iránti keresete pedig a fent kifejtettek értelmében a jogszabályi feltételek hiányában nem foghat helyt.

Eltérő jogintézményekről lévén szó, e keresetet nem értékelhette úgy a bíróság, hogy az tulajdonképpen a szerződés megszüntetését célozza.

Az elsőfokú bíróság a szerződés megszüntetése kapcsán is helytálló álláspontot fejtett ki. A kötelezett szerződésben vállalt kötelezettsége nem vagy nem megfelelő teljesítése esetén a szerződés megszüntetése iránti per indítása a jogosult személyéhez kötött jog. Ha állapota nem teszi lehetővé, hogy ennek érdekében önállóan járjon el, mert ügyei viteléhez szükséges belátási képessége tartósan, teljes mértékben hiányzik, s a gyámhatóság részére ideiglenes gondnokot rendel, az ideiglenes gondnok járhat el, ha a kirendelő határozat erre is felhatalmazza.

A Legfelsőbb Bíróság az elsőfokú bíróság által is helytállóan felhívott eseti döntésében (BH. 1996. évi 641. sz. jogeset) kifejtette, hogy a szerződés nem teljesítése vagy nem megfelelő teljesítése nem eredményezi az öröklési szerződés érvénytelenségét, hanem arra ad alapot, hogy a tartási szolgáltatás jogosultja: az örökhagyó az eltartó szerződésszegő magatartása miatt az öröklési szerződés megszüntetését kérje. Ez a jog azonban csak az öröklési szerződés jogosultját illeti meg, ha életében a szerződés megszüntetése iránt pert nem indított, halála után jogutója per indítására már nem jogosult.

A perbeli esetben az örökhagyó életében sem maga, sem ideiglenes gondnoka útján nem indított ilyen pert. Az eljárás során lehetőség van ugyan a kereset kiterjesztésére - ahogyan arra a felperes fellebbezésében utalt -, azonban az örökhagyó személyesen érvényesíthető jogát ily módon jogutódja nem gyakorolhatja.

A szerződés semmisségével kapcsolatban az ítéletábra hangsúlyozza, hogy a szerződés a megkötésekor fennállt okból minősülhet érvénytelennek, utóbb bekövetkezett körülmény, tény, esemény kapcsán nem válhat azzá.

Az öröklési szerződés 1. pontja tartalmazta az alperes által vállalt teendőket, míg a 2. pont értelmében az örökhagyó nyugellátásával, életjáradékával szabadon rendelkezett. Ebből a felperes okszerűen következtetett arra, hogy az alperesnek a kötelezettségét saját anyagi forrásból kellett teljesíteni. Hogy ez esetleg a későbbiekben nem így történt, nem a szerződés megkötésekor fennállt körülmény, s a szerződést nem teszi érvénytelenné. A felperesnek ehhez azt kellett volna bizonyítania, hogy a szerződésben írtakkal ellentétben az eltartó eleve az örökhagyó pénzének felhasználásával kívánt helytállni.

Az eltartó oldaláról az öröklési szerződés egyetlen szükségszerű tartalma az örökhagyó tartása. A tartás „megfelelő tartást” jelent, kiterjed a gondozásra, gyógyíttatásra, az ápolásra és az eltemettetésre is. Az egységes bírói gyakorlat értelmében a tartásnak egyik eleme csupán a saját anyagiak terhére való tartás, meghatározó azonban a gondozás, ápolás is, amely adott esetben meghaladhatja az előzőt. Nem kell e kettőnek egyenlő súlyúnak lennie, ez függ a felek megállapodásától, a körülményektől, az eltartott

kívánságaitól, elvárásaitól. A szerződés fennállta alatt is változhat az öröklési szerződés domináns eleme.

Érvényes az az öröklési szerződés, amelyben a gondozási, ápolási elemek dominálnak ugyan, de nem hiányzik teljesen a tartás anyagi fedezetének biztosítása. Ilyennek tekinthető az, ha az eltartó az örökhagyó lakhatását saját lakásában, pénzbeli ellenszolgáltatás nélkül biztosítja (BDT. 2008. évi 1724. sz. jogeset).

A perbeli esetben az alperes által nyújtott szolgáltatások közül kezdetben az örökhagyó fodrászhoz, varrónőhöz való elvitele, majd egészségi állapotának romlása miatt gyógytornász fogadása, később a tényleges ápolás volt a meghatározó, mindezek mellett már 2006. novemberétől az alperes lakásában élt életvitelszerűen a felperes jogelődje. Az eltartó és a tanúk nyilatkozata szerint ezekért az alperes fizetett, a felperes ennek ellenkezőjét nem tudta bizonyítani. A felperes által csatolt banki bizonylatok ennek igazolására nem alkalmasak, ugyanis értelemszerűen nem derül ki azokból, hogy a felvett összeget mire használták. Nem hagyható figyelmen kívül e tekintetben az sem, hogy az alperes igazolta, hogy az örökhagyónak jelentősebb összegű kiadásai merültek fel a tartási szerződés fennállta alatt, például: társasház alapítás költsége, ügyvédi munkadíj, ingatlan felújítás költsége. A meghallgatott tanúk közül **B. Lné** egyebek mellett úgy nyilatkozott, hogy „Többször vásárlás során a költségeket az alperes fizette. Tudom azt is, hogy a gyógyszerköltséget az alperes viselte, az utlakásért nem kellett fizetnie **Kné**-nak, a lakás költségeihez nem járult hozzá.” (17. sorszámú jegyzőkönyv 4. oldal). **K. Jné** előadta, hogy „Én mindig azt tapasztaltam, hogy mindenhol az alperes fizet, az én munkadíjamat is ő rendezte, ő vásárolt.” (17. sorsz. jegyzőkönyv 8. oldal). **B. Tné** vallotta, hogy „Azt tapasztaltam, hogy az alperesnél nagyon jól el volt látva, főzött, mosott, bevásárolt rá az alperes. Én úgy tudom, hogy mindez az **I.** néni pénzéből történt, cserébe csak köszönetet kapott érte **Kné**-tól.” (17. sorsz. jegyzőkönyv 9. oldal).

Az is köthet tartási szerződést, aki erre jövedelmi-, vagyoni helyzete miatt nem szorul rá, és a tartási kötelezettség nem jelenti azt, hogy az eltartott minden szükségletét az eltartó köteles finanszírozni. Csak az a szerződés nem felel meg a törvényi kritériumnak, ha az eltartott vagyonából történik a szerződés teljesítése, egyébként a felek megállapodása és az eltartott szükséglete határozza meg, hogy a szerződés mely elemei dominálnak.

Abban az esetben, ha a szerződéses örökös saját jövedelméből az örökhagyó tartását nem tudja biztosítani és csak ápolását, gondozását látja el, az öröklési szerződés nem lesz érvényes. Amennyiben a tartási elem a szerződésből teljesen hiányzik, vagyis a szerződéses örökös kizárólag az örökhagyó vagyonából tartja el az örökhagyót, az öröklési szerződés nem felel meg a Ptk. 655. § (1) bekezdésében írt kógens szabálynak és a Ptk. 207. § (6) bekezdése szerint a színlelt szerződés érvénytelen, míg a színlelt szerződéssel leplezett, halál esetére szóló gondozási szerződés a Ptk. 200. § (2) bekezdésébe ütközik, s ez okból ugyancsak érvénytelen.

A perbeli esetben azonban az elsőfokú bíróság nem tévedett, amikor azt állapította meg, hogy az alperes az örökhagyóval kötött öröklési szerződésében vállalt tartási kötelezettségét is teljesítette, annak fedezete bizonyosan nem kizárólag az örökhagyó

vagyona volt, ebből következően az öröklési szerződés ez okból érvénytelennek nem tekinthető.

Az örökhagyó beszámítási képessége hiányával összefüggésben az ítélőtábla kiemeli, hogy a Ptk. 17. § (1) bekezdése kimondja, hogy gondnokság alá helyezés nélkül is cselekvőképtelen az, aki olyan állapotban van, hogy ügyei viteléhez szükséges belátási képessége - tartósan vagy a jognyilatkozata megtételekor átmenetileg - teljesen hiányzik. A 17. § (2) bekezdése szerint az ilyen személy jognyilatkozata semmis.

A **K. Fné** és alperes között megkötött öröklési szerződés akkor lenne érvénytelen, ha bebizonyosodna, hogy az örökhagyó az ügyei viteléhez szükséges belátási képességgel nem rendelkezett a szerződés megkötésekor.

Annak elbírálása, hogy a perbeli öröklési szerződés érvényes-e, az adott helyen, időben, körülmények között fennálló és az adott belátási képesség teljes hiányát bizonyító tények mérlegelésével lehetséges.

Az alperes azt sérelmezte fellebbezésében, hogy indítványa ellenére az elsőfokú bíróság e kérdés megválaszolása végett nem foganatosított orvosszakértői bizonyítást.

Az ítélőtábla megítélése szerint viszont csak akkor nem mellőzhető a szakértő kirendelése, ha a bíróságban megfogalmazódik annak lehetősége, hogy a szerződés megkötésekor teljesen hiányzott az örökhagyó belátási képessége. A Legfelsőbb Bíróság egy eseti döntésében (BH. 2002. évi 6.) kimondta, hogy nem indokolt az orvosszakértői bizonyítás elrendelése, ha az örökhagyó életkörülményei és életvitele alapján a végrendelkezési képességének hiányára nem merült fel adat.

Az elsőfokú bíróságban az örökhagyó szerződéskötéskori cselekvőképtelenségének kérdése fel sem merült.

Nem tévedett, amikor a szerződést írásba foglaló közjegyző vallomását döntőnek tekintette. A közjegyző tanúvallomása szerint először részletesen meghallgatta az örökhagyót, aki kijelentette, hogy öröklési szerződést kíván kötni az alperessel, akit már régen ismer és közöttük bizalmi viszony alakult ki. Az örökhagyó szépen, logikusan és szabatosan fogalmazott, építette fel gondolatmenetét, szellemi állapotával kapcsolatban a közjegyző semmilyen problémát nem tapasztalt. Ezt követően a szerződést kötő felek egyezően nyilatkoztak szerződéskötési szándékukról és a szerződési feltételekről. Az örökhagyóval történő elbeszélgetés során kérdések feltevésével és az arra adott válaszokból győződött meg arról, hogy ügyleti képességgel az örökhagyó rendelkezik, valódi szándéka az öröklési szerződés megkötése és az okiratba foglaltak - a szerződés felolvasása után tett nyilatkozata szerint - megfelelnek valódi akaratának.

A felperes alaptalanul állítja, hogy 5 hónap alatt bizalmi viszony nem alakulhatott ki a szerződő felek között, mert ezt a közjegyző az örökhagyó nyilatkozatát idézve állította tanúvallomásában.

Az Alzheimer-kórral kapcsolatban Dr. **L. M.** ideggyógyász szakorvos úgy nyilatkozott, hogy 2008. januárban találkozott először az örökhagyóval, aki néhány hónapja jelentkező panasaival fordult hozzá, s a családtagok is 2007. végén észleltek agyi elfajulásra, szellemi hanyatlásra utaló tüneteket. A Pp. ugyan nem ismeri a szakértő-tanú elnevezést, azonban a bírói gyakorlat ilyennek tekinti azt a tanút, aki nemcsak az általa észlelt múltbeli tényekről vall, hanem - szakismereténél fogva - a tényekkel kapcsolatos következtetéseit is előadja. Dr. **L. M.** azt is vallotta, hogy „2006. novemberében nem valószínű, hogy volt olyan jellegű leépülése a betegnek, ami befolyásolta volna a viselkedését. A környezetének észlelnie kellett volna már ezt a betegséget, ha már akkor fennállnak a tünetek.” (17. sorsz. jegyzőkönyv 3. oldal).

Ilyen tünetek észleléséről azonban sem az örökhagyó környezete, sem a közjegyző nem tett említést.

A felperes a fellebbezése kiegészítésében hangsúlyozta, hogy soha nem arra hivatkozott, hogy Alzheimer-kórral összefüggésben alakul ki a szellemi hanyatlás, így az e betegséggel összefüggő esetleges cselekvőképtelen állapot 2006. novemberi fennálltára az orvosszakértői bizonyítás szükségessége fel sem merülhetett.

A felperes arra hivatkozott, hogy az örökhagyó idült alkoholizmusban szenvedett, s az annak talaján kialakult súlyosabb fokú szellemi leépülése miatt volt 2006. november 15-én cselekvőképtelen állapotban.

Dr. **S. G. Cs.** háziorvos 2007. augusztus 13-án „Alc. dep.” miatt kérte az örökhagyó szakorvosi vizsgálatát - ami az idült alkoholizmus megjelölése -, jelezve, hogy jelen pszichés állapotában, ügyei viteléhez szükséges belátási képessége tartósan és nagymértékben hiányzik. A felperes által fontosnak ítélt tény e beutaló szövegével igazolt, ehhez képest új információval a tanúvallomás sem szolgált volna, különösen arra figyelemmel, hogy az események után a tanú tervezett meghallgatásának időpontjáig több, mint két év eltelt.

O. B., az alperes házastársa az örökhagyó gondnokság alá helyezése iránt folyt perben tanúként előadta, hogy „Korábban természetesen észleltem, hogy italozik az alperes (tudniillik az örökhagyó), volt amikor kevesebbet, volt amikor kicsit többet, utóbbi alkalmakkor meglehetősen kezelhetetlen módon viselkedett.” (Miskolci Városi Bíróság P.23.193/2007/14. számú jegyzőkönyv 6. oldal). A tanú - a fellebbezés kiegészítésben írtakkal ellentétben - nem írta le beszámíthatatlannak az örökhagyót, nem beszélt idült alkoholizmusáról, viszont megemlítette, hogy „2006. novemberétől, amikor hozzánk került, ha mértékkel is, de fogyasztott nálunk alkoholt”. Megjegyzi az ítéletábra, hogy az elsőfokú bíróság **O. B.**-t megidézte, ő azonban mentességi jogával élve nem kívánt tanúvallomást tenni.

A gondnokság alá helyezés iránt folyt perben készült szakértői vélemény, az örökhagyó meghallgatása és a bemutatott orvosi leletek alapján állapította meg 2007. október 30-án, hogy az örökhagyó idült alkoholizmus és agyi érlelmeszesedés talaján kialakult súlyosabb

fokú szellemi leépülésben szenved, ebből adódóan ügyei viteléhez szükséges belátási képessége tartósan, teljes mértékben hiányzik.

Közismert tény (Pp. 163. §), hogy az idült alkoholizmus önmagában nem folyamatos beszámíthatatlanságot jelent (Legfelsőbb Bíróság III. Büntető Elvi Döntése), az éppen ittas állapot kizárhatja a beszámítási képesség meglétét, ám józan állapotban az alkoholista nem cselekvőképtelen.

A közjegyző semmi jelét nem tapasztalta az örökhagyó 2006. november 15-i ittasságának, erről említést nem tett.

A 2007. október 30-án megállapított belátási képesség tartós teljes hiányában már közrejátszhatott az örökhagyó egyéb betegsége is, aminek jeleit azonban az előzőekben írtak szerint maga a felperes sem vélte fennállónak 2006. novemberében.

Összességében: E bizonyítékokat a Pp. 206. §-a értelmében mérlegelve nem tévedett a megyei bíróság, amikor úgy ítélte meg, hogy indokolatlan a bizonyítás kiegészítése, s szakértőt nem rendelt ki, mert nem merült fel olyan alapos kétség az örökhagyó 2006. november 15-i cselekvőképességével kapcsolatban, ami miatt azt foganatosítania kellett volna; nem kétséges, hogy **K. Fné** nem volt cselekvőképtelen a szerződés megkötésekor.

Mindezekre figyelemmel az ítéletábra az elsőfokú bíróság ítéletét a Pp. 252. §-ának (3) bekezdése alapján helybenhagyta.

A fellebbezés eredménytelen volt, ezért a felperes a Pp. 78. § (1) bekezdése alapján köteles az alperes részére a fellebbezési eljárási költség megtérítésére. E címen az alperes képviselőjének munkadíját számolta el az ítéletábra, s annak összegét a 32/2003. (VIII.22.) IM rendelet 3. § (2) bekezdés a) és b) pontja, (5) bekezdése, illetve 4/A. § (1) bekezdése alapján határozta meg.

A felperes illetékfeljegyzési joga folytán le nem rótt fellebbezési illetéket az eredménytelenül fellebbező felperes köteles az állam javára megtéríteni a 6/1986. (VI. 26.) IM rendelet 13. § (2) bekezdése értelmében.

D e b r e c e n, 2011. február 3.

Dr. Csiki Péter s.k. a tanács elnöke, Dr. Veszprémy Zoltán s.k. előadó bíró, Dr. Senyei György s.k. bíró

A kiadmány hitelül:

- kiadó -